

Vier jaar MUS op rij

MUS (Meetnet Urbane Soorten) begint dit jaar aan het vijfde jaar en dat betekent dat we nu van vier jaar aantalsveranderingen kunnen laten zien. Doordat de tellingen digitaal worden doorgegeven, kunnen we de resultaten al vóór het nieuwe seizoen presenteren. De populariteit van MUS is groot en dat zien we ook in de toename van het aantal deelnemers. Dankzij de inzet van zo'n 750 MUS-tellers weten we hoe het de stadsvogels is vergaan in de afgelopen vier jaar.

Vierde jaar

MUS heeft er vier op een rij en gaat zijn vijfde jaar in; er zit zeker muziek in dit project! In 2010 zijn er in de eerste, tweede en derde telperiode 551, 520 en 498 postcodegebieden geteld en dat was een duidelijke toename ten opzichte van het jaar ervoor (resp. 452, 433 en 416). De winter van 2009/10 was de koudste sinds 1996/97 en vooral de lange periode met een sneeuwdek (gemiddeld 42 dagen) was bijzonder. Ook de winter ervoor was aan de koude kant, de twee daaraan voorafgaande echter zacht. De vraag is natuurlijk welk effect die koude winters hadden op de vogels van stedelijk gebied, met name standvogels.

Landelijk: winnaars en verliezers

In tabel 1 staan de soorten waarvan in de afgelopen vier jaar een significante trend berekend kon worden. Dat wil zeggen dat de uitkomst een (vrij) grote mate van betrouwbaarheid heeft en niet door toeval is ontstaan. Vier jaar is natuurlijk nog maar een korte reeks, maar het aantal soorten met een betrouwbare trend is in vergelijking met 2009 gestegen van 35 naar 50. Dit geeft aan dat we op de goede weg zijn. De resultaten worden weergegeven in een index waarbij het eerste jaar (2007) op 100 is gezet.

In vergelijking met de lijst van vorig jaar zijn er een zestal soorten afgefallen omdat de trend (onder invloed van het resultaat in 2010) niet geheel betrouwbaar is. Het gaat om Torenvalk, Waterhoen, Zomertortel, Staartmees, Boomklever en Ringmus. Misschien dat ze in latere jaren weer terugkeren in de lijst.

Van de 50 soorten met een betrouwbare trend zijn er 26 toegenomen, 7 stabiel en 17 afgenomen. Binnen de toegenomen soorten bevinden zich opvallend veel watervogels (8), met name ganzen en eenden. Ze zijn relatief nieuw in stedelijk gebied en bijzonder succesvol. Opvallend is dat de Holenduif onder de stijgers zit, een fenomeen dat zich vooral in Noord-Brabant afspeelt. Na een toename in het agrarische gebied in de afgelopen decennia lijkt de soort deze lijn door te trekken naar het stedelijke gebied. De twee laatste stadsvogels, Gierzwaluw en Huismus, zijn eveneens licht toegenomen. De invloed van

de twee koude winters is bij de Huismus niet terug te zien in de trend, al weten we natuurlijk niet hoe die zou zijn als de winters zacht waren geweest. Misschien was een toename juist wel mogelijk dankzij de koudere winters. Er waren lokaal in ieder geval veel rupsen van o.a. wintervlinders beschikbaar voor de jongen, iets dat na een zachte en vochtige winter (wanneer de eitjes van de vlinders veel meer worden aangetast door schimmels en parasieten) wel eens anders kan zijn.

Ook Kool- en Pimpelmees kwamen de winter van 2009/10 goed door. De Ekster nam eveneens toe. Een klein aantal bleef stabiel, waaronder Boerenzwaluw en Zwarte Kraai. De Boerenzwaluw moet het in stedelijk gebied vooral hebben van stads- of kinderboerderijen, maneges en boerderijen aan de stadtrand. De soort doet het daar blijkbaar beter dan in het agrarisch gebied, want daar is in dezelfde periode een afname vastgesteld.

Afgenomen zijn vooral wintergevoelige soorten, zoals Blauwe Reiger en vooral Ijsvogel, waarvan maar een kwart overbleef ten opzichte van de laatste zachte winter. Ook Winterkoning en Roodborst lieten een kleine of grote veer. Opvallend is de langzame maar gestage afname van de Merel, die toch te boek staat als een succesvolle stadsvogel. Ook de Spreeuw gaat door met een afname en nomineert zich voor opname op de volgende Rode Lijst.

Tot slot kunnen we een primeur melden, want we hebben bij SOVON voor het eerst een index van de Stadsduif en die laat een lichte afname zien. De soort roept controverse op onder vogelaars en stadsbeheerders maar ook binnen die beide groepen wordt er verschillend gedacht over deze stadsvogel. Wellicht worden beide partijen wel geholpen door een predator die ook zijn intrede doet in MUS: de Slechtvalk. Hoewel het nog om lage aantallen gaat, neemt hij duidelijk toe in stedelijk gebied en is er in de recente jaren talrijker dan de Havik, die ook vaak duiven pakt.

In detail: Gierzwaluw en Huismus in Groningen

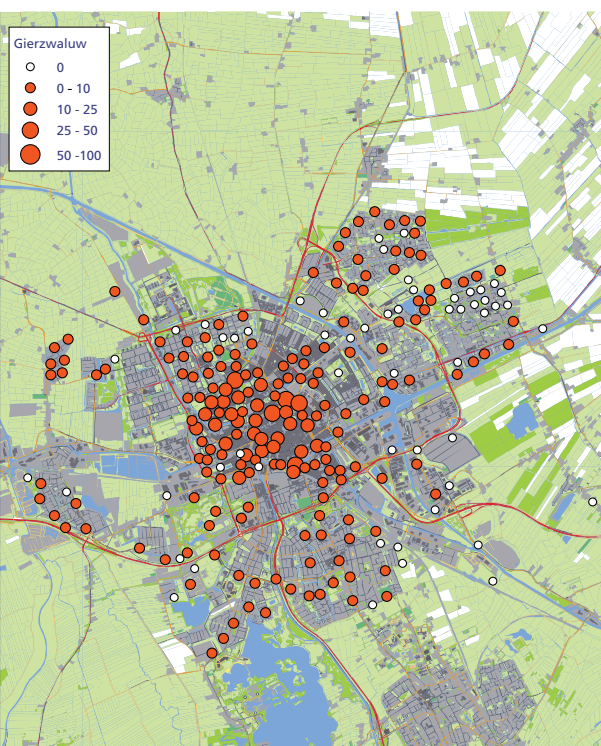
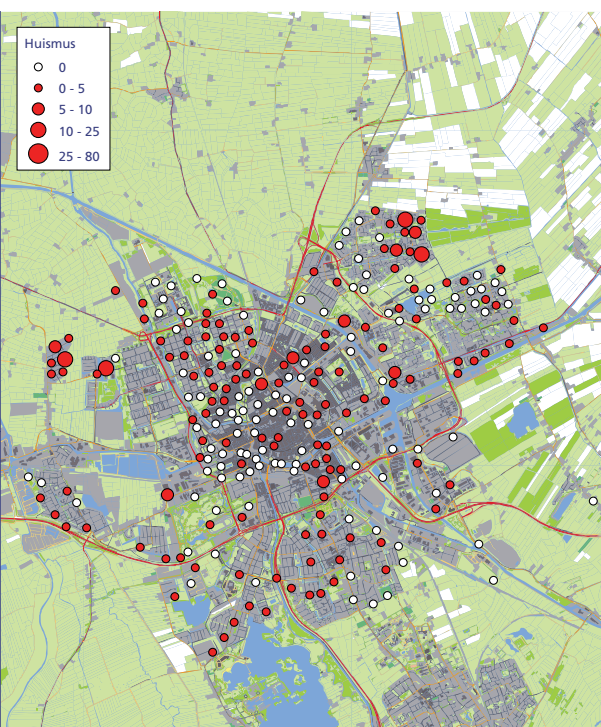
In de stad Groningen wordt er vrij fanatiek geMUS't onder aanvoering van de stads-

Tabel 1. Indexen en trends van 50 broedvogels in stedelijk gebied in 2007-10. ++ sterke (>5%/jaar) toename, + matige (<5%) toename, 0 stabiel, - matige (<5%) afname en - sterke (>5%) afname. Omdat het slechts om vier jaar gaat hebben de trends vooralsnog beperkte zeggingskracht.

Soort	2007	2008	2009	2010	Trend
Grauwe Gans	100	127	152	178	++
Canadese Gans	100	173	244	252	++
Krakeend	100	194	215	256	++
Kuifeend	100	121	134	159	++
Kleine Mantelmeeuw	100	131	143	153	++
Halsbandparkiet	100	102	135	143	++
Grasmus	100	105	126	154	++
Zwartkop	100	103	111	126	++
Knobbelzwaan	100	111	124	129	+
Nijlgans	100	119	113	139	+
Slechtvalk	100	167	167	450	+
Meerkoet	100	106	111	112	+
Scholekster	100	120	120	127	+
Holenduif	100	116	130	122	+
Turkse Tortel	100	102	108	106	+
Gierzwaluw	100	88	115	101	+
Heggenmus	100	98	102	105	+
Pimpelmees	100	102	100	110	+
Koolmees	100	100	99	105	+
Boomkruiper	100	108	117	115	+
Gaai	100	101	108	111	+
Ekster	100	100	103	111	+
Kauw	100	98	105	107	+
Huisumus	100	98	108	111	+
Groenling	100	110	110	119	+
Putter	100	87	91	129	+
Wilde Eend	100	101	104	103	0
Fazant	100	96	96	101	0
Zilvermeeuw	100	114	113	106	0
Houtduif	100	106	101	103	0
Boerenzwaluw	100	102	99	101	0
Tjiftjaf	100	110	98	105	0
Zwarte Kraai	100	100	99	99	0
Blauwe Reiger	100	100	98	80	-
Soepeend	100	105	109	87	-
Stadsduif	100	103	95	89	-
Winterkoning	100	108	101	88	-
Merel	100	96	95	93	-
Zanglijster	100	94	86	86	-
Tuinfluit	100	103	83	86	-
Wielewaal	100	44	30	33	-
Vink	100	95	96	93	-
Zwarte Zwaan	100	46	32	21	--
Ijsvogel	100	120	40	29	--
Roodborst	100	92	91	78	--
Grote Lijster	100	92	76	55	--
Spotvogel	100	81	65	53	--
Spreeuw	100	97	77	76	--
Europese Kanarie	100	43	8	14	--
Goudvink	100	82	42	52	--

Gierzwaluw. Foto: Ran Schols

Figuur 1. Gemiddeld aantal per telpunt van Huismus (eerste en tweede telronde) en Gierzwaluw (derde telronde) in Groningen-stad in 2007-10.

vogeladviseur van Vogelbescherming. In figuur 1 is de verspreiding van Gierzwaluw en Huismus weergegeven.

De Huismus heeft het in ons land vooral moeilijk in de grote steden, en dan met name in de binnenstad. Dit wordt 'heel mooi' gerepresenteerd in Groningen. Weergegeven zijn alle telpunten die (ooit) in de afgelopen vier jaar zijn geteld. In grote steden zoals Groningen ontbreekt de soort dikwijls in het oude centrum, de industrie- of bedrijventerreinen, boomrijke villawijken en nieuwbouwwijken. De hoogste aantallen worden doorgaans gevonden in de arbeiderswijken (tuindorpen) van vlak vóór en ná de Tweede Wereldoorlog (indien niet te drastisch gerenoveerd). De beschikbaarheid van nestgelegenheid is voor de Huismus belangrijk, maar waarschijnlijk is het voedsel nog meer bepalend voor de aan- of afwezigheid. Voedsel moet jaarrond aanwezig zijn in directe omgeving van de nestplaats, incl. insecten in jongenperiode. Wat dat betreft bestaat er een duidelijk verschil met de Gierzwaluw. Deze soort gebruikt (deels) dezelfde nestplekken maar haalt zijn voedsel (vliegende insecten) vooral in het buitengebied en boven de stad. Dat hij de hoogste dichtheden in het centrum haalt, geeft aan dat hier (vooralsnog) goede nestgelegenheid beschikbaar is.

Vijfde jaar MUS

In het komende voorjaar beginnen we aan het vijfde jaar MUS en worden de trends van diverse soorten weer een stukje betrouwbaarder. In februari zijn 65 postcodegebieden vrijgekomen die in het voorgaande jaar niet geteld zijn. Begin maart stond de teller op ruim 610 geclaimde postcodegebieden. In heel het land zijn nieuwe MUS-plotjes welkom en in de provinciale nieuwsbrieven staat precies weergegeven waar. Deze heeft men ontvangen of zijn via <http://www.sovon.nl/default.asp?id=133> te bekijken.

De MUS-tellers worden via email-nieuwsbrieven gedurende het seizoen op de hoogte gehouden. Naast actuele resultaten is er ook ruimte voor ervaringen uit het veld en tips voor veldwerk en invoer. Ga naar de MUS-pagina op de SOVON-website voor meer informatie, de verschenen nieuwsbrieven en om je aan te melden. Veel plezier in het veld en maak ons deelgenoot van wat je boeit!

Jan Schoppers

MUS wordt mede mogelijk gemaakt door Vogelbescherming Nederland

Eeuwbericht Club van Nederlandse Vogelkundigen (22 mei 1911 – 21 mei 2011)

Op 22 mei 2011 is het 100 jaar geleden dat de Club van Nederlandsche Vogelkundigen (CNV) werd opgericht. De Club fuseerde in 1957 met de Nederlandse Ornithologische Vereniging in de Nederlandse Ornithologische Unie. De Club bleef binnen de NOU een apart onderdeel.

De afgelopen twee jaar is er veel bronnenonderzoek gedaan. Dit materiaal is verwerkt in het 'Eeuwbericht'. Een boek dat uniek genoemd mag worden, omdat het de geschiedenis van de NOU, de NOV en de CNV beschrijft. Ook zijn er leuke anekdotes van leden.

Het wordt een interessant boek met veel historische foto's. De oplage is zeer beperkt en is mede afhankelijk van de inschrijving.

Het boek gaat € 50,- kosten. U kunt het boek afhalen tijdens de SOVON-dag in Nijmegen (26 november 2011). Wilt u het thuis gestuurd hebben dan kost dat € 7.50 extra.

Inschrijving op het boek kan door storting van € 50,- (of, met verzendkosten, € 57,50) op rekening: 125347 t.n.v. NOU, Ewijk onder vermelding van jubileumgift. Dan valt het onder de ANBI regeling.

Stuur svp een aanvullende mail naar: voorzitter@clubvannederlandsevogelkundigen.nl. Vermeld daarin uw naam en adres en het aantal exemplaren dat u bestelde en de datum van het afschrift. Dit helpt de afhandeling.

Bestellingen kunnen opgegeven worden tot 15 juni 2011. Daarna volgt de druk van het definitieve aantal boeken.